

עמ' רע"ו: ירושלמי... שהיה להם על סדר קדשים.

א. ראה: רמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה "וכן עשו חכמי ארץ ישראל מה שעשה רב אשי וכתבו בתלמוד הירושלמי והמחבר הוא רבי יוחנן ונמצא מן הירושלמי חמשה סדרים שלמים". וכ"כ המאירי ב'סדר הקבלה', ירושלים תשנ"ה, עמ' 108, ור' אשתורי הפרחי בכפתור ופרח, ירושלים תשמ"ו, פרק ה, דף קמ"א ע"ב. ר' יעקב שור מביא בספרו 'בעי חיי' [בתוך: משנת יעקב], ירושלים תש"ן, עמ' פ"ט, ששמע מרבו בעל ה'שואל ומשיב': "אמרי לי שראה בספר קדמון אחד שהירושלמי על סדר קדשים נגנו באוצר הספרים אשר ברומי אשר הוא תחת יד הקורדינאל". דומה לזה מצינו אצל ר' צבי בנימן אויערבך במבוא שלו לספר ה'אשכול' שהו"ל (האלברשטאדט תרכ"ח, עמ' 14 הערה 9) שכותב: "שמעתי מפי נאמן שעדיין מונח הירושלמי קדשים באוצר ספרי וואטיקאן ברומי".

כבר ידוע הסיפור עם הירושלמי על סדר קדשים שהדפיס ש' פרידלנדר, שבתחילה נתקבל אצל הרבה גדולים ואח"כ הוכח שהיה זיוף. הרבה ספרים ומאמרים נכתבו על הזיוף, ראה למשל: א' רוזנבערג, 'ענה כסיל', תרס"ח; 'חרב נוקמת', תרע"א, ובתוכו 'קונטרס כליא אורח' לר' רפאל גורדן; ר' יוסף ראזין, שו"ת צפנת פענח, וורשא תרצ"ה, סי' קי"ג-קט"ו; ר' מאיר דן פלצקי, 'שאלו שלום ירושלים', בילגורייא תר"ע [נדפס מחדש ע"י ש' שפרכר, ניו יורק תשנ"א, עם מבוא חשוב על הנושא]; איגרות רבי יצחק אייזיק הלוי [בעל ה'דורות הראשונים'], ירושלים תשל"ב, עמ' 42, 104; ר' יעקב גרייבסקי, ברית הלוי השלם, ירושלים תשנ"ז, עמ' תק"ה. וראה בארוכה אצל ר' יקותיאל יהודה גרינוואלד, 'הירושלמי על קדשים', ספר היובל להפרדס (ניו יורק תשי"א), עמ' 349-345, שהיה בין 'נושאי כליו' של פרידלנדר ומעיד כי הודה לו כי זייף בעצמו את הירושלמי.

ר' ירוחם פישל פערלא בפירושו ל'כפתור ופרח', ירושלים תש"ם, דף קמ"ד ע"א, כותב דבר מחודש בכל זה: "אכן לדעתי גם בזה כמו בכל מקום אין האמת אלא באמצע שאף על פי שאין ספק בדבר שרובו מזויף בכל זאת הדבר ברור שהגיע לידי המזייף קטעים אחדים מתלמוד ירושלמי בכתב יד".

יש לציין לדברים החשובים שבנו של החפץ חיים ר' אריה ליב מספר על אביו במכתבי הרב חפץ חיים, ירושלים תש"ן, עמ' 27: "לא הניח תפילין דר"ת עד עת זקנתו... בשאלי אותו פעם, ענה לי כי בירושלמי שנתגלה מחדש על מס' מנחות מפורש בו הנחתם כדעת ר"ת ועל כן החל להניחם, ואמנם אם מפני זה כבר נודע, כי הירושלמי הזה הוא מזויף, וגם מר אבא שלא מיהר להסכים על זיופו נאר לבסוף ידיו ממנו, כאשר הודעתיו, כי המוציא לאור הזה הוא זייפן מפורסם עוד מעשרים שנים לפני... אז רפו ידיו ולא הזכיר אותו שוב".

ר' יוסף היילפרין כותב ב'מעדני יוסף', ירושלים תשס"ג, עמ' ע"ה-ע"ו: "ר' דוד אריה ריטטער... היה מהראשונים שהוכיח שהירושלמי של סדר קדשים היה מזויף, והוא סיפר לי שכתב הוכחותיו אל הגאון המהרש"ם, והוא השיב לו שהוא מטיל מום בקדשים והרב ריטטער כתב בחזרה... שהוא מביא חולין לעזרה". ר"י היילפרין שם מביא מרבו ר' זאב לייטער, שהיה בבית הגר"א קלוגר בעיר ברודי... ובא אז מכתב מהמהרש"ם שהוא מתחרט

על הגהותיו על הירושלמי קדשים והתייעץ עם הרב קלוגער מה לעשות בנדון זה, ובינתיים שבק לן חיים הגאון המהרש"ם ז"ל ולא הספיק לצאת בהזרה גלויה נגד הירושלמי קדשים וראוי דבר זה להכתב לדור אחרון.

וראה: ר' ראובן מרגליות, 'ציונים ביבליוגרפיים', ארשת ב (תש"ך), עמ' 356; י' כהן, 'הדפוס העברי בטרנסילבניה', קרית ספר לג (תשי"ח), עמ' 390-391; סדרת המאמרים של ב' אוברלנדר, ב'אור ישראל', במשך השנים; ב' לאו, ממרן עד מרן, תל-אביב תשס"ה, עמ' 134-136.

ב. אם היה ירושלמי ע"ס קדשים בכלל ראה: ש' בוכר, בתוך מבוא לירושלמי קדשים, חולין, ב, סאיני תרס"ז, צ' עדלמן, 'קונ' תיקוני השגיאות', בסוף כפתור ופרח, ברלין תרי"א, עמ' 39; ר' ירוחם פישל פעלרא בפירושו לכפתור ופרח שם; י"ל צונץ, הדרשות בישראל והשתלשלותן ההיסטורית, ירושלים תשנ"ט, עמ' 247-248; ר' זאב וואלף רבינוביץ, שערי תורת ארץ ישראל, ירושלים ת"ש, עמ' 128, 222, 308, 351; הנ"ל, 'דברים אחדים ע"ד ירושלמי מסדר קדשים', ירושלים ז (תרס"ז), עמ' 177-179; ל' גינצבורג, פירושים וחידושים בירושלמי, א, ניו יורק תש"א, עמ' קי"ד-קט"ו; י' אפשטיין, מבואות לספרות האמוראים, ירושלים תשכ"ג, עמ' 332-334; הערת רש"ז הבלין, לסדר הקבלה להמאירי, ירושלים תשנ"ה, עמ' 108; ולאחרונה: י' זוסמן, 'פרקי ירושלמי', מ' בר אשר, ד' רוזנטל, (עורכים), מחקרי תלמוד, ב, ירושלים תשנ"ג, עמ' 278-282, שהוכיח שלא היה ירושלמי לקדשים לדעת הרמב"ם.

עמ' רע"ז: לבוש, ושמעתי... שהרב הלבוש ז"ל בגן עדן העניש לרב גדול על שהתריס כנגדו בלומדו דבריו בלבוש, וגם אנו קבלנו שהוא הי' הרב בעל הפרי חדש שנפטר פתאום בערב יום הכיפור ואמר שהלבוש תובעו לדין.

יש כמה חידושים בדבריו כאן: א. לא ידוע ממקורות אחרים שהפר"ח היה במיוחד נגד הלבוש, אלא שהיה חולק על הרבה גדולים שקדמו לו, ולכן כמה גדולים החרימו ספריו, ולמעשה, הדבר כמו שכתב החיד"א בשם הגדולים: "וכהיום הזה כל חכמי ישראל שותים בצמא את דבריו". ראה על כל הפרשה אצל ר' ש' ז' הבלין, 'לתולדות ישיבות ירושלים בשלהי המאה הי"ז וראשית המאה הי"ח', שלם ב (תשל"ו), עמ' 140-151; הנ"ל, רבי אברהם הלוי מחבר שו"ת גנת ורדים ובני דורו, ירושלים תשמ"ג, עמ' 301-315; ח' מיכל, אור החיים, ירושלים תשכ"ה, עמ' 372-373; ר' אריה ליב הכהן, מכתבי הרב חפץ חיים זצ"ל, ירושלים תש"ן, עמ' 86.

ב. לאור מה שהחיד"א כותב על הפר"ח בשם הגדולים בערכו (ר' חזקיה די סילוא) בכלל, ובפרט לאור הסיפור שמביא במעגל טוב, ירושלים תשמ"ג, עמ' 57, לא מסתבר להניח שהחיד"א כיון להפרי חדש.

ג. ר' פינחס מייערס, בנין שאול, ירושלים תשס"ה, עמ' ק"ב, מביא סיפור ידוע על השאגת אריה (והזכירו גם המהדיר כאן בהערה 126): "כי לעת זקנותו קרה לו בשעת לימודו קרב אל ארון הספרים... פתאום נפל עליו כל הארון ונשאר תחתיו... אחרי שהוציאוהו משם אמר כל המחברים התנפלו עליו יען שלא החשיב דברים וחלק עליהם אולם במשך חצי שעה שהי' מוטל